

УДК 37.091.4(477):[373.3/.5.091.32:001.891
DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-1-21-29

**A LESSON IN THE SCIENTIFIC DISCOURSE OF ACADEMICIAN
OLEKSANDRA SAVCHENKO: EXPLORING THE LEGACY OF THE
OUTSTANDING UKRAINIAN SCIENTIST**

**УРОК У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ АКАДЕМІКА
ОЛЕКСАНДРИ САВЧЕНКО: ДОСЛІДЖУЄМО СПАДЩИНУ
ВИДАТНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЧЕНОЇ**

Liudmyla KOVAL,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor

Людмила КОВАЛЬ,
доктор педагогічних наук,
професор

kovalludmila36@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2935-8722>

Tetiana MUKHINA,
Senior Lecturer

Тетяна МУХІНА,
старший викладач

tanamuhina2@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1758-882X>

*Berdiansk State Pedagogical
University,
✉ 4, Schmidt st., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100, Ukraine*

*Бердянський державний
педагогічний університет,
✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100, Україна*

Original manuscript received: February 26, 2023

Revised manuscript accepted: March 15, 2023

ABSTRACT

In the article reveals the evolution of academician O. Savchenko's scientific views on the modernization of the lesson in primary school, namely: updating the lesson at the stage of development of national primary education; didactic features of lessons for six-year-old students; modernization of the lesson on the basis of person-oriented learning; improving the effectiveness of the lesson in the context of introducing the competence approach.

The main trends in the development of national primary education are outlined based on the analysis of the scientific activity of a well-known Ukrainian scientist. The article evaluates the scientist's contribution to the development of the lesson in primary school at the stage of formation of the national school and characterizes his innovative model, developed by an outstanding teacher, the core of which is the organization of educational activities of younger schoolchildren.

The article highlights the ideas of academician O. Savchenko's research activities regarding developmental learning, the prerequisites for a successful and effective lesson in primary school, the multivariate structure of the lesson, the features of the motivational and developmental components of the lesson. We present the general didactic aspects of the lesson for six-year-old students, defined in the scientific heritage of the outstanding scientist.

The research revealed the vision of a well-known pedagogue regarding the modernization of the lesson on the basis of person-oriented learning and the peculiarities of its construction (variety of methods and technologies, diagnosticity of

learning, the advantage of educational dialogue). Its integral system of organization of personal-oriented communication in the lesson in the first grade school is presented.

The author analyzed the system of views of Academician O. Savchenko regarding the improvement of lesson efficiency in the context of the introduction of the competence approach. The didactic principles of lesson construction based on the competence approach, its reflective component and types of educational results of primary school students (personal, subject, intersubject, metasubject) determined by the scientist are characterized.

Conclusions were made regarding the contribution of the outstanding scientist O. Savchenko to the improvement of the modern lesson in elementary school.

Key words: *Oleksandra Savchenko, a scientific discourse, a scientific heritage, a lesson in primary school, a development of national primary education, a person-oriented learning, a competence approach.*

Вступ. Проблема осучаснення уроку як основної організаційної форми навчання в початковій школі завжди актуальна, оскільки час не стоїть на місці, педагогічна наука постійно розвивається, змінюються вимоги до якості освіти, засобів, змісту та цілей навчання; відповідно оновлюються дидактико-методичні засади організації уроку й оцінювання його ефективності.

На кожному з періодів розвитку шкільної початкової освіти урок має свої особливості, серед яких можна виокремити методологічні установки, ціннісні орієнтири та нові підходи до його проведення. Так, педагогічні пошуки щодо вдосконалення уроку висвітлено в численних дослідженнях вітчизняних педагогів (В. Бондар, О. Коберник, Ю. Козловський, І. Красноштан, Ю. Мальований, І. Малафіїк, В. Онищук, М. Пащенко, І. Підласий, О. Пометун, П. Сікорський, М. Фіцула та ін.).

Дидактичні й методичні аспекти уроку в початковій школі презентовано в працях Н. Бібік, М. Богдановича, Н. Будної, Л. Варзацької, М. Вашуленка, О. Вашуленко, І. Веремійчук, М. Захарійчук, Л. Коваль, Н. Коваль, Л. Кочиної, С. Логачевської, Л. Масол, Н. Морзе, В. Науменко, О. Онопрієнко, К. Пономарьової, О. Савченко, С. Скворцової, В. Тименко та ін.

Проблема підвищення ефективності сучасного уроку була актуальною для академіка Олександри Савченко в різні часи її педагогічної діяльності.

Мета статті – розкрити еволюцію наукового дискурсу академіка Олександри Савченко щодо модернізації уроку в початковій школі.

Методи та методики дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: аналіз наукових праць академіка Олександри Савченко, синтез, систематизація, порівняння та узагальнення представленого матеріалу.

Результати та дискусії. Аналіз наукової спадщини Олександри Савченко свідчить, що проблему уроку вчена висвітлювала у своїх працях різноаспектно, а саме: оновлення уроку на етапі розбудови національної початкової освіти; обґрунтування наукових засад уроків для учнів шестирічного віку; модернізація уроку на основі впровадження особистісно-орієнтованого навчання; підвищення ефективності уроку в контексті компетентнісного підходу.

Ураховуючи процеси реформування української освіти (90-ті рр. ХХ ст.), Олександра Савченко розробила нову концепцію розвитку школи першого ступеня навчання, яка була побудована на основі принципів гуманізації, демократизації та диференціації.

Початкова ланка освіти, на думку Олександри Яківни, є найважливішою у вихованні свідомих громадян; формуванні освіченої, творчої особистості молодшого школяра; становленні його фізичного та морального розвитку. Тому побудову змісту освітнього процесу школи першого ступеня вчена вбачала в реалізації її підготовчих функцій до успішного подальшого навчання, виховання і розвитку молодших школярів; організації освітнього процесу, у якому учні зможуть відчуті усі радощі дитинства; виразній ролі загальнокультурних знань та вмінь; диференціюванні базового варіативного компоненту з окремих предметів чи інтегрованих курсів [11].

Новий зміст освіти національної школи ставив перед початковою ланкою завдання (засвоєння кожним молодшим школярем предметних результатів навчання; усесторонній розвиток, бажання та вміння вчитися), практичне втілення яких, за переконаннями української вченої, полягало у новизні їх реалізації – без фізичного і психічного перенапруження здобувачів освіти та зі збереженням емоційної стабільності вчителів початкових класів. Розмірковуючи над цим питанням, Олександра Яківна вважала за необхідне створити навчальні програми та плани, розробити нове методичне забезпечення та методику для діагностики готовності учнів початкової школи до навчальної діяльності, апробувати гнучкість структури початкової освіти зі зміною тривалості навчання [11].

Загалом, розбудова нової національної школи вимагала якісного осучаснення уроку. Працюючи над розв'язанням цього завдання, Олександра Яківна сконструювала інноваційну модель уроку та оригінально її презентувала в навчально-методичному посібнику «Урок у початкових класах», що стало «справжнім проривом у дидактичній науці» [3].

Пріоритетним у новій моделі уроку в школі першого ступеня вчена визначила організацію навчальної діяльності молодших школярів, яка залежить від змісту і їх готовності до такого виду діяльності. Академік О. Савченко сформулювала передумови ефективного уроку, які розвивають позитивне ставлення молодших школярів до освітнього процесу та сприяють виникненню у них пізнавальних інтересів. Охарактеризуємо їх більш детально: 1) підготовка начального обладнання. Олександра Яківна вважала, що для забезпечення якісного освітнього процесу вчителю слід завчасно підготуватися до уроку. Приміщення класу має бути естетичним, максимально зручним та нагадувати справжню педагогічну майстерню, а робоче місце вчителя є взірцем для учнів у вихованні культури праці; 2) визначення цілей уроків у їх системі. Дослідниця зауважувала, що при цьому варто враховувати навчальні можливості учнів; 3) добір змісту і методичного забезпечення уроку.

Обираючи методи та прийоми навчання, на думку Олександри Яківни, слід максимально орієнтуватися на досягнення навчальної мети уроку; 4) диференціація на всіх етапах уроку. Вчена стверджує, що такий підхід вимагає впровадження диференційованих завдань, які мають на меті врахування педагогом загальної готовності учнів до навчальної діяльності та засвоєння матеріалу; вміння передбачати труднощі, які можуть виникнути під час засвоєння цього матеріалу; використання вправ групового та індивідуального характеру; рефлексія ефективності на різних етапах уроку; 5) своєчасність і дієвість контролю за результатами навчання. Застосовуючи різноманітні види і форми перевірки знань, умінь і навичок учнів початкової школи, педагогу важливо враховувати специфіку навчального матеріалу, етап його опрацювання та індивідуальні особливості кожного молодшого школяра [13].

На думку Олександри Савченко, найдоцільнішим типом початкової ланки освіти є 4-річна школа з початком навчання з шести років. Розробляючи наукові засади уроку для дітей шестирічного віку, вчена зреалізувала ідею, що він має бути динамічним, цілеспрямованим, чітко розподіленим за часом; містити зв'язок навчальної діяльності з ігровою та плавний перехід до самостійної роботи від співпраці з учителем. Олександра Яківна визначила такі компоненти процесу засвоєння нових знань на уроці з шестилітніми учнями: сприйняття інформації, спостереження, аналіз, виділення основного з допомогою вчителя, усвідомлення отриманого матеріалу через виконання вправ та первинне узагальнення вивченого. Відповідно і в структурі уроку академік О. Савченко виділила основні його етапи: повторення, підготовка до засвоєння нового матеріалу, робота над новим матеріалом (центрального етапу уроку), первинне закріплення, висновок. Підвищенню результативності уроку, на її думку, сприяють завдання на чергування різних видів сприймання та виконання самостійної роботи в парах [13].

Олександра Савченко була переконана, що дидактичні ігри мають велике значення для учнів шестирічного віку, оскільки для них ігрова діяльність є провідною. Тому в структурі уроку для першокласників важливе місце вона відводила грі, тривалість якої визначала відповідно до завдань уроку та її змісту [12].

Серед інших дидактичних особливостей уроків для учнів шестирічного віку дослідниця виділяла обов'язковим проведення динамічних пауз, відсутність домашніх завдань, розгорнуте повторення засвоєного матеріалу та специфічне оцінювання результатів навчання. Так, як урок у першому класі скорочений за часом, то перед учителем початкових класів стояло завдання в його раціональному використанні для досягнення поставленої мети [10].

На етапі розбудови національної початкової освіти Олександра Савченко особливу роль приділяла гуманізації навчання через посилення ролі мотиваційного та розвивального компонентів уроку. Реалізацію мотиваційного компонента вона вбачала у створенні

гуманних взаємовідносин у класі; у спілкуванні з учителем; використанні групових форм роботи, навчальному діалозі, участі молодших школярів в оцінці уроку та доборі навчального матеріалу; заохоченні до самооцінки та саморозвитку; створенні «ситуацій успіху» [13].

Розвивальний компонент уроку в початковій школі, на думку О. Савченко, здійснюється через розвиток процесів сприймання, уяви і літературної творчості; здобуття всього діапазону загальнонавчальних умінь і навичок; накопичення індивідуального досвіду пошукової діяльності [12].

Вищезазначені напрацювання вченої виступали основою для модернізації уроку на засадах особистісно-орієнтованого навчання в школі першого ступеня. Теоретичні аспекти цієї проблеми О. Савченко ґрунтовно висвітлювала в підручнику «Дидактика початкової освіти», який є дороговказом у професійній діяльності для кожного вчителя початкових класів. Учена наголошувала, що особистісно-орієнтоване навчання не може бути зорієнтоване на абстрактного молодшого школяра, а має враховувати його вікові потреби та відповідати кожній індивідуальності класу [9].

При побудові особистісно-орієнтованого уроку Олександра Савченко звертала увагу на впровадження: багатоваріантності методик і технологій, уміння організувати навчання одночасно на різних рівнях складності, утвердження цінностей емоційного благополуччя, позитивного ставлення до світу; діагностичності навчання, де пріоритетним має стати реальне знання потенційних можливостей учнів початкової школи; навчального діалогу, де інноваційним є можливість надавати молодшим школяра бути співавторами уроку [9].

Олександра Яківна розробила цілісну систему організації особистісно-орієнтованого спілкування на уроці, яка базується на таких засадах: заохочувати виявлення особистісного ставлення молодших школярів до виконуваної роботи; виховуючи учнів, підкреслювати тільки позитивні риси їхнього характеру; поважати людську гідність особистості молодшого школяра та враховувати його думку; бути доступним учням у спілкуванні тощо [9].

Отже, основними ідеями особистісно-орієнтованого навчання були гуманізація освіти, педагогіка співпраці, варіативність методик і технологій навчання, утвердження цінностей емоційного благополуччя як здобувачів початкової освіти, так і вчителя.

На початку третього тисячоліття відбувається оновлення змісту початкової освіти на засадах компетентнісної парадигми, в центрі якої є суб'єктність здобувача. Нові педагогічні орієнтири зобов'язували відому українську вчену до наукових пошуків щодо вдосконалення уроку. Так, Олександра Яківна починала трактувати дидактико-методичне поняття уроку як «середовище суб'єкт-суб'єктної та полісуб'єктної взаємодії, в основі якої – співпраця, співтворчість учителя з учнями; набуття ними не лише пізнавального, а й соціального досвіду; урахування впливу предметного й інформаційного середовищ» [6].

О. Савченко наголошувала, що зміст компетентнісного навчання має формуватися «від результату». Тому особливу увагу вчена приділяла

осучасненню результативного компонента уроку. У своїх дослідженнях вона зазначає, що зміст і структуру освітнього результату відображають такі взаємопов'язані види досягнень учнів початкової школи, як-от: *особистісні* – визначають вплив навчання, середовища, життєвого досвіду на розвиток почуттєвої сфери, особистих якостей учня початкової школи, його соціалізацію; ціннісні орієнтації, ставлення; *предметні* – розкривають навчальні досягнення учнів початкової школи з предметної компетентності; *міжпредметні* – базуються на зв'язках змісту предметів однієї освітньої галузі або між галузями; *метапредметні* – визначають рівень оволодіння учнями ключовими (універсальними) компетентностями (уміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, комунікативна, здоров'язбережувальна, інформатична, соціальна, підприємницька) [4].

У конструюванні уроку на засадах компетентнісного підходу вчена визначила такі дидактичні принципи: 1. Взаємоузгодження між визначенням мети і очікуваного результату. Олександра Яківна зазначала, що досягнення цього принципу можливе шляхом аналізу послідовності цілей вивчення предмета, спираючись на Державний стандарт початкової освіти та навчальну програму [2]. 2. Використання міжпредметних завдань – основа взаємозв'язку предметних і ключових компетентностей. Обґрунтовуючи цей дидактичний принцип, Олександра Яківна визначила напрями міжпредметної інтеграції (знаннєвий, діяльнісний, ціннісно-орієнтований) [5]. 3. Організація навчальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії, в основі якої є дитиноцентрованість [6]. 4. Застосування технологічного підходу, який має спрямовуватися на правильне визначення цілей навчання та чітке формулювання мети, від чого залежить результативний компонент уроку [2]. 5. Урахування інваріантних і варіативних складників у моделюванні уроку, де пріоритетним є відбір методичного забезпечення та відображення компетентнісного складника у його змісті [5].

Серед важливих умов впровадження компетентнісного підходу в освітній процес початкової школи академік Олександра Савченко виділяла формування у молодших школярів рефлексивного ставлення до навчальної діяльності. Вчена стверджувала, що рефлексивне мислення – це внутрішньо проаналізовані міркування, компонентами яких є самопізнання, самооцінка, саморегуляція особистості [8]. Тому в рефлексивній діяльності позиція учня виявляється в його бажанні зрозуміти мету своєї діяльності, в емоційно-ціннісному ставленні до самого себе, усвідомленні способів учіння, а завдання вчителя – спонукати здобувачів початкової освіти до рефлексії навчальної діяльності на всіх етапах уроку [7].

Висновки. Отже, вдосконалення та осучаснення уроку є процесом закономірним і спричиненим, у першу чергу, необхідністю приведення домінуючої організаційної форми навчання у відповідність до запитів сьогодення. Аналіз педагогічної спадщини академіка Олександри Савченко дозволяє стверджувати, що наукові ідеї випереджали час, оскільки, починаючи з моменту розбудови української освіти, вчена послідовно обґрунтувала основні засади модернізації уроку, які тепер

задекларовані в концепції Нової української школи, зокрема дитиноцентризм, педагогіка партнерства, компетентнісна освіта, організація освітнього процесу в умовах його варіативності, наскрізний процес виховання, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях.

Олександра Яківна всіляко сприяла тому, щоб початкова школа та її вчителі посідали важливе місце в суспільстві, оскільки була глибоко переконана та поділяла думку Василя Сухомлинського про те, що «початкова школа – корінь усієї освіти, від якого залежить, яким зеленим і пишним буде все дерево пізнання» [1]. Подальші наукові пошуки будемо спрямовувати на вивчення ідей провідництва в науковій спадщині академіка Олександри Савченко.

Література

1. Бугайчук А. Розмова з Олександрою Савченко «Попереду в усіх нас велика робота...». *Директор школи. Шкільний світ*. №7 (липень). 2018. URL : <https://osvitaua.com/2018/08/65957/> (дата звернення: 16.01.2023).
2. Варіативність організаційних форм компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі : монографія / наук. ред. О. Я. Савченко. Київ : Педагогічна думка, 2016. 283 с.
3. Кодлюк Я. Дидактична система О. Я. Савченко. *Науковий простір академіка Олександри Савченко / упорядн. : Я. П. Кодлюк, Т. Я. Довга, Л. М. Заліток, О. С. Покусова ; за ред. Я. П. Кодлюк*. Київ : Богданова А. М., 2012. С. 224–235.
4. Савченко О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. № 3. С. 10–15.
5. Савченко О. Моделювання уроку в початковій школі в контексті компетентнісного підходу. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)* : зб. наук. праць. Київ : Сам, 2017. С. 198–206.
6. Савченко О. Сучасний урок: суб'єктність навчання і варіативність структури. *Початкова школа*. 2011. № 9. С. 11–15.
7. Савченко О. Сучасні освітні технології. Рефлексивний компонент уроку. *Учитель початкової школи*. 2014. № 4. С. 5–9.
8. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. *Рідна школа*. 2014. № 4–5. С. 12–16.
9. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. для студ. пед. ф-тів. Київ : Грамота, 2012. 502 с.
10. Савченко О. Я. Дидактичні особливості уроку для учнів шестирічного віку. *Навчання і виховання шестирічних першокласників* : зб. ст. / Упоряд. К. С. Прищепа. Київ : Радянська школа, 1990. С. 70–83.
11. У пошуках нової концепції школи першого ступеня навчання. *Початкова школа*. 1990. № 1. С. 2–7.
12. Савченко О. Я. Урок у початкових класах. *Початкова школа*. 1995. № 4. С. 31–40.
13. Савченко О. Я. Урок у початкових класах : навч.-метод. посіб. Київ : Освіта, 1993. 224 с.

References

1. Buhaychuk, A. (2018). *Rozmova z Oleksandroyu Savchenko «Poperedu v usikh nas velyka robota...»* [Conversation with Oleksandra Savchenko «We all have a

lot of work ahead of us...»]. Dyrektor shkoly. Shkil'nyy svit – School Director. School world. № 7. Retrieved from : <https://osvitaua.com/2018/08/65957/> [in Ukrainian].

2. Savchenko, O. Ya. (Ed.) (2016). *Variatyvnist' orhanizatsiynykh form kompetentnisno oriyentovanoho navchannya u pochatkoviy shkoli* [Variability of organizational forms of competence-oriented education in primary school] : monografiya. Kyiv : Pedahohichna dumka [in Ukrainian].

3. Kodlyuk, Ya. (2012). *Dydaktychna sistema O. Ya. Savchenko* [Didactic system of O. Ya. Savchenko]. Naukovyy prostir akademika Oleksandry Savchenko – Scientific space of Academician Oleksandra Savchenko / uporyadn. : Ya. P. Kodlyuk, T. Ya. Dovha, L. M. Zalitok, O. S. Pokusova ; za red. Ya. P. Kodlyuk. Kyiv : Bohdanova A. M., 224–235 [in Ukrainian].

4. Savchenko, O. (2015). *Meta i rezul'tat uroku v konteksti kompetentnisnoho pidkhodu* [The purpose and result of the lesson in the context of the competence approach]. *Pochatkova shkola – Elementary school*, 3, 10–15 [in Ukrainian].

5. Savchenko, O. (2017). *Modelyuvannya uroku v pochatkoviy shkoli v konteksti kompetentnisnoho pidkhodu* [Modeling a lesson in primary school in the context of the competence approach]. *Naukove zabezpechennya rozvytku osvity v Ukrayini: aktual'ni problemy teorii i praktyky (do 25-richchya NAPN Ukrayiny): zb. nauk. prats'* – Scientific support for the development of education in Ukraine: actual problems of theory and practice (to the 25th anniversary of the National Academy of Sciences of Ukraine). Kyiv : Sam, 198–206 [in Ukrainian].

6. Savchenko, O. (2011). *Suchasnyy urok: sub'yektnist' navchannya i variatyvnist' struktury* [Modern lesson: the subjectivity of learning and the variability of the structure]. *Pochatkova shkola – Elementary school*, 9, 11–15 [in Ukrainian].

7. Savchenko, O. (2014). *Suchasni osvitni tekhnolohiyi. Refleksyvnnyy komponent uroku* [Modern educational technologies. Reflective component of the lesson]. *Uchytel' pochatkovoyi shkoly – Primary school teacher*, 4, 5–9 [in Ukrainian].

8. Savchenko, O. (2014). *Uprovadzhennya kompetentnisnoho pidkhodu v pochatkovu osvitu : zdobutky i nerozv'yazani problemy* [Implementation of the competency-based approach in primary education : achievements and unresolved issues]. *Ridna shkola – Native school*, 4–5, 12–16 [in Ukrainian].

9. Savchenko, O. Ya. (2012). *Dydaktyka pochatkovoyi shkoly* [Didactics of primary school] : pidruch. dlya stud. ped. f-tiv. Kyiv : Hramota [in Ukrainian].

10. Savchenko, O. Ya. (1990). *Dydaktychni osoblyvosti uroku dlya uchniv shestyrichnoho viku* [Didactic features of the lesson for six-year-old students]. *Navchannya i vykhovannya shestyrichnykh pershoklasnykiv: zb. st. – Education and upbringing of six-year-old first-graders / Uporyad. K. S. Pryshchepa. Kyiv : Radyans'ka shkola, 70–83* [in Ukrainian].

11. Savchenko, O. Ya. (1990). *U poshukakh novoyi kontseptsiyi shkoly pershoho stupenya navchannya* [In search of a new school concept of the first degree of education]. *Pochatkova shkola – Elementary school*, 1, 2–7 [in Ukrainian].

12. Savchenko, O. Ya. (1995). *Urok u pochatkovykh klasakh* [A lesson in elementary grades]. *Pochatkova shkola – Elementary school*, 4, 31–40 [in Ukrainian].

13. Savchenko, O. Ya. (1993). *Urok u pochatkovykh klasakh* [A lesson in elementary grades] : navch.-metod. posib. Kyiv : Osvita [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито еволюцію наукових поглядів академіка О. Савченка щодо модернізації уроку в початковій школі, а саме: оновлення уроку на етапі розбудови національної початкової освіти; дидактичні особливості уроків для учнів шестирічного віку; модернізація уроку на засадах особистісно-

орієнтованого навчання; підвищення ефективності уроку в контексті запровадження компетентнісного підходу.

Окреслено основні тенденції розвитку національної початкової освіти на основі аналізу наукової діяльності відомої української вченої. Здійснено оцінку її внеску в розвиток уроку в початковій ланці на етапі становлення національної школи та охарактеризовано його інноваційну модель, спроектовану видатною педагогинєю, стрижнем якої є організація навчальної діяльності молодших школярів.

Висвітлено ідеї дослідницької діяльності академіка О. Савченко щодо розвивального навчання, передумов успішного та ефективного уроку в початковій школі, багатоваріантності структури уроку, особливостей мотиваційного та розвивального компонентів уроку. Представлено загальнодидактичні аспекти уроку для учнів шестирічного віку, визначених у науковій спадщині видатної вченої.

У дослідженні розкрито бачення відомої педагогині щодо осучаснення уроку на засадах особистісно-орієнтованого навчання та особливостей його побудови (багатоваріантність методик і технологій, діагностичність навчання, перевага навчального діалогу). Представлено її цілісну систему організації особистісно-орієнтованого спілкування на уроці в школі першого ступеня.

Проаналізовано систему поглядів академіка О. Савченко щодо підвищення ефективності уроку в контексті запровадження компетентнісного підходу. Охарактеризовано визначені вченою дидактичні принципи конструювання уроку на засадах компетентнісного підходу, його рефлексивний компонент та види освітніх результатів учнів початкової школи (особистісні, предметні, міжпредметні, метапредметні).

Зроблено висновки щодо внеску видатного науковця О. Савченко у вдосконалення сучасного уроку в початковій школі.

Ключові слова: Олександра Савченко, науковий дискурс, наукова спадщина, урок у початковій школі, розбудова національної початкової освіти, особистісно-орієнтоване навчання, компетентнісний підхід.